

Branislav Fábry: ŠÚKL verzus Sputnik V

- CZ24 News | 12. dubna 2021

SLOVENSKO: Podľa očakávania, spor o ruskú vakcínu Sputnik V sa stal doteraz hlavnou vnútropolitickou témou roku 2021. Preto je vhodné rozobrať úlohu a zodpovednosť jednotlivých subjektov v sporoch o danú vakcínu, ako aj súvisiace problémy. Medzi ne určite patrí aj osobný spor premiéra I. Matoviča a Z. Baťovej, riaditeľky Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv (ŠÚKL).

Potreba ruskej vakcíny

Na konci roku 2020 sa mohlo zdať, že o dodávkach vakcín proti COVID-19 z Ruska na Slovensko sa nebude vôbec uvažovať. Už od augustového vyhlásenia, že v Rusku vytvorili vakcínu, časť médií a politikov túto správu všemožne zosmiešňovala a idea, že by sa vakcína používala na Slovensku, sa zdala nereálna. Podobne ako slovenskí politici, ani ruskí výrobcovia v roku 2020 neočakávali, že budú vyrábať očkovacie látky proti COVID-19 pre európsky trh. EÚ ešte v roku 2020 zvolila jasnú stratégiu, zameranú na americké a britské vakcíny. V Bruseli sa však prepočítali, pretože výrobcovia vakcín nedodávali dohodnuté množstvá a uprednostňovali anglosaských odberateľov. Niektoré štáty EÚ si síce s výrobcami dohodli preferenčné zásielky, tým sa však vytvoril ďalší **chaos v dodávkach vakcín**, na ktorý upozornili Rakúsko a päť krajín „novej Európy“. Najflexibilnejšie zareagovalo Maďarsko, ktoré zvýšilo svoje úsilie o dodávky z oblasti mimo Západu.

Po rýchlom raste počtu zaočkovaných v Maďarsku sa touto cestou vybral aj slovenský premiér I. Matovič a dohodol nákup vakcín Sputnik V. Napriek rusofóbnej politike slovenskej vlády v roku 2020 sa Moskva zachovala veľmi solidárne a vakcíny na Slovensko skutočne a **nebyrokraticky dodala**. Prvého marca bolo na Slovensko dovezených 200 000 vakcín Sputnik V s tým, že celkovo budú dodané až dva milióny. Po dodaní vakcín Ruský fond priamych investícií (RDIF) prirodzene

očakával, že sa touto vakcínou začne čoskoro očkovať, podobne ako v Maďarsku. To sa nestalo, naopak, Sputnik V sa začal všemožne spochybňovať. Už v priebehu mesiaca marec začalo byť zrejmé, že na Slovensku sa táto vakcína používať nebude. Keďže treba počítať s dátumom expirácie a množili sa aj útoky proti vakcíne, bolo iba prirodzené, že Rusi požiadali o jej vrátenie. Vakcínu treba používať tam, kde zachraňuje životy.

Rétorika Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv

Podstatnú úlohu pri diskusii o Sputniku V zohrala rétorika Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv (ŠÚKL). Istý čas to vyzeralo, že nikto nechce zobrať na seba zodpovednosť a ministerstvo zdravotníctva aj ŠÚKL chcú problém iba oddaľovať (snáď medzitým sa vyjadri EMA!). Napokon sa však ŠÚKL vyjadril v [ostrom stanovisku](#), vrcholom ktorého bol výrok: „Podľa publikovaných správ by sa Sputnik V mal používať v približne 40 krajinách sveta, ale tieto vakcíny spája len názov.“ Už na prvý pohľad vidno, že toto nie je **jazyk nestranného regulátora**, ale politického aktivistu. Aj logicky ide o zjavnú nepravdu a vakcíny Sputnik V v rôznych krajinách majú dokázateľne viac spoločných vlastností než len názov. Rozumiem, že ŠÚKL tu účelovo preháňal a použil hyperbolu vo svojom literárnom prejave, mal by sa však držať racionálnej formy komunikácie a nepoužívať emotívne, logicky nepravdivé výroky. Žiaľ, emotívnych vyjadrení je v jeho stanovisku viac.

ŠÚKL mal namiesto provokatívnej formy viac informovať o obsahu svojich zistení, napr. o parametroch, v ktorých mal spočívať údajný rozdiel a do akej miery sa šarže od seba líšili. Dve šarže sa od seba totiž vždy v nejakej miere odlišujú. Pri takýchto závažných verejných výrokoch, ktoré poškodzujú povest výrobcu, by bolo treba verejne predložiť i vecné argumenty, najlepšie v anglickom jazyku. Potom by sa k obvineniam mohli relevantne vyjadriť tak Rusi, ako aj odborníci z desiatok krajín, kde sa už Sputnikom V očkuje. Ak však v ŠÚKL nevedia alebo (ako tvrdia) nemôžu **predložiť dôkazy**, nemali by verejne prezentovať ani emotívne vyjadrenia. Na výroky ŠÚKL však aj tak reagoval ruský výrobca vakcíny a označil ich za dezinformácie. Dokonca aj v opozičnom protiputinskom Rádiu Echo Moskvy označil známy expert V. Zujev z Gamalejovho inštitútu dané tvrdenia za [úplne absurdné](#). Ostré vyjadrenia ŠÚKL boli zrejme určené pre západnú tlač a tá ich aj široko publikovala. Keďže však neboli podložené vierohodnými dôkazmi, neodradili ani západných partnerov od rokovaní o vakcíne Sputnik V. S Rusmi vyjednával dokonca nemecký minister zdravotníctva a Bavorsko podpísalo [predbežnú zmluvu](#) o dodávkach na 2,5 milióna vakcín – hoci s podmienkou dodania až po schválení v EMA.

Výroky ŠÚKL boli neadekvátne i preto, lebo jeho predstavitelia tvrdili, že na posudzovanie Sputnika V nemali dost informácií. Zaujímavé boli ich vyjadrenia o tom, že im chýba 80 % dokumentácie. Keď však chýbalo také množstvo dokumentácie, ako mohli zhodnotiť, že vakcíny vo vyše 40 krajinách spája iba názov? Rétorika ŠÚKL zvyšuje podozrenia zo zaujatosti, a preto sa treba pýtať, čo všetko vlastne žiadali a či pritom nepostupovali šikanózne. Skúsení úradníci totiž vedia, že schválenie každej žiadosti sa dá ľahko odkladať stále novými výzvami na dodanie „chýbajúcich“ dokladov, zvlášť pri takomto zložitom konaní – mnohí to poznajú aj zo stavebného konania. **Podozrenia zo zaujatosti** zvyšujú aj minulé vyjadrenia riaditeľky Z. Baťovej v Denníku N, keď ešte vo februári [vystupovala proti očkovaniu Sputnikom V či dezinformácie jej manžela](#) na Facebooku pri dovoze vakcíny do SR, pričom urazil aj štátnu tajomníčku J. Ježíkovú. Nemožno sa zbaviť dojmu, že ŠÚKL sa snažil ruského výrobcu poškodiť, odveta ale na seba nedala dlho čakať: RDIF upozornil na [porušenie právnej povinnosti](#) tým, že sa testovalo v inom laboratóriu, než určovala zmluva. Po odhalení tohto faktu [ŠÚKL vyhlásil](#): „ŠÚKL nepozná obsah dohody medzi výrobcom vakcíny a Slovenskom, keďže podpísaná zmluva je utajená a nebola štátnemu ústavu poskytnutá.“ Nebudem skúmať, či ŠÚKL skutočne nemal informácie, z hľadiska porušenia zmluvných povinností SR voči ruskej strane, to však nie je podstatné.

„Osobná vojna“ Baťovej a Matoviča

Nebudem skúmať ani verzie, ako si ŠÚKL zabezpečoval informácie o svojich povinnostiach pri výbere laboratória, je však zrejmé, že **medzi ministerstvom zdravotníctva a ŠÚKL nefungovala komunikácia**. To je prirodzený dôsledok „osobnej vojny“ Z. Baťovej s I. Matovičom na Facebooku, ktorá trvá už vyše mesiaca. Vypukla po [vulgárnej komunikácii](#) Baťovej manžela s I. Matovičom a najmä po [výrokoch Ch. Wirthumer-Hoche](#), rakúskej predsedníčky Dozornej rady EMA. Rakúšanka 7. marca 2020 prirovnala povolenie vakcíny Sputnik V v členskom štáte EÚ k „ruskej rulete“. Keďže to povedala verejne a krátko po dovoze Sputnika V do SR, vyznelo to ako priamy útok na I. Matoviča. Ten reagoval a vyzval EMA, aby na registrácii vakcíny Sputnik V pracovala 24 hodín, 7 dní v týždni. Z. Baťová sa ako riaditeľka ŠÚKL vtedy [vyjadrila](#) takto: „*Štátny ústav sa chce verejne ospravedlniť Dr. Christe Wirthumer-Hoche ... za vyjadrenia premiéra...*“ Samozrejme, Z. Baťová môže vyjadriť nesúhlas s názorom premiéra, avšak pri výkone svojej funkcie vo vzťahu k zahraničiu musí rešpektovať hierarchiu vzťahov vo výkonnej moci. Je úradníčkou menovanou ministrom zdravotníctva na výkon štátnej správy v konkrétnych oblastiach a ŠÚKL nemá právomoc, aby svojvoľne korigoval alebo sa ospravedlňoval za výroky premiéra. Skúsme si predstaviť, že by sa nejaký Korčokov nominant pri výkone funkcie na vlastnú päsť ospravedlnil ruským subjektom za výroky ministra alebo premiéra...

Zatiaľ posledné kolo tejto „osobnej vojny“ Z. Baťovej a I. Matoviča nastalo po [nedávnom vyjadrení](#): „*ŠÚKL požiadal o spoluprácu 30 oficiálnych laboratórií určených na kontrolu liekov a vakcín v EÚ... Oficiálne laboratória EÚ vzhľadom na vyťaženosť pri prepúšťaní šarží registrovaných vakcín požiadavke nevyhoveli.*“ I. Matovič v danej veci uštedril ŠÚKL ďalšie poníženie, keď dokázal nájsť podobné laboratórium na prvý pokus. Žiaľ, ponížil tým aj naše vedecké inštitúcie... „Osobná vojna“ uvedených dvoch osôb sa však stále neskončila a zrejme prinesie i ďalšie problémy pre Slovensko.

Pád Matovičovej vlády

Dovoz ruskej vakcíny bol aj priamym spúšťačom vládnej krízy, ktorá trvala celý marec a vyvrcholila pádom vlády I. Matoviča. Hoci v prvom roku Matovičovej vlády existovalo mnoho dôvodov pre demisiu, je paradoxné, že k nej prišlo kvôli jednému z mála rozumných krokov premiéra. Základnou chybou I. Matoviča pri nákupe vakcín Sputnik V bolo to, že **si neuvedomil, aké dôsledky jeho krok prinesie**. Aj V. Orbán v Maďarsku si za svoju akvizíciu Sputniku V vyslúžil ostrú kritiku, a to napriek tomu, že má oveľa silnejšie postavenie. Je totiž známe, že USA aktívne vystupujú proti nákupu vakcíny Sputnik V vo svete, čo v niektorých prípadoch aj otvorene priznali ([Brazília](#)). Hneď po dovoze vakcín na Slovensko sa minister I. Korčok nediplomaticky vyjadril o Sputniku V ako o „nástroji v hybridnej vojne“, Z. Čaputová hovorila o „porušovaní pravidiel“ a začala ostrá mediálna kampaň proti vakcíne. I. Matovič, ktorý bol dlho zvyknutý na mediálnu podporu, sa stal hlavným terčom mainstreamových médií.

Na rozdiel od V. Orbána nemá Matovičova strana ani nadpolovičnú väčšinu v parlamente, a preto musela počítať s reakciou svojich koalíčných partnerov. Z hľadiska vládnej koalície je zaujímavé, že práve nákup vakcíny Sputnik V sa stal dôvodom pre odstúpenie viacerých ministrov. Matovičova vláda ustála neuveriteľné množstvo škandálov a žiaden minister až do marca 2021 vládu neopustil. Členovia vlády však začali masovo odchádzať po nákupe vakcíny Sputnik V. Zrazu im vadili i veci, ktoré predtým „nevideli“ a ktoré sme mnohí dlho kritizovali – Matovičov chaotický štýl vládnutia, porušovanie sľubov, netransparentnosť atď. Svoje odstúpenie však ministri nemysleli vážne a po rezignácii dvoch hlavných „vinníkov“ nákupu ruskej vakcíny (I. Matovič, M. Krajčí) sa do nohy vrátili späť. Odchod I. Matoviča a M. Krajčího nie je síce na škodu, je však aj **jasným signálom pre všetkých** na Slovensku (i v zahraničí), ktorí by sa pokúšali presadzovať Sputnik V. Keď to neustál ani premiér, je málo pravdepodobné, že by to ustál nejaký úradník, ak by to schválil na nižšej úrovni rozhodovacieho procesu.

Sputnik V verzus AstraZeneca?

V tomto texte nechcem riešiť budúci vývoj očkovania, ale ostré vyjadrenia ŠÚKL proti Sputniku V povedú k ďalšiemu poklesu dôvery verejnosti vo vakcináciu. Daný trend sa neobmedzí len na tému Sputnik V, určite sa odrazí aj pri diskusii o vakcíne od AstraZeneca (Vaxzevria). Verejnosť si všimla, že napriek ostrej kritike voči Sputniku V vyjadruje ŠÚKL veľmi **opatrný postoj k vakcíne od AstraZeneca**, pričom málo zohľadňuje reštrikcie v krajinách západnej Európy (i keď kopíruje vyjadrenia EMA). Čím viac sa bude ŠÚKL proti vakcíne Sputnik V zasadzovať, o to viac bude vyznievať ako organizácia lobujúca v prospech iných vakcín, najmä vakcíny od AstraZeneca. Ak navyše maďarské laboratórium vyvráti tvrdenia ŠÚKL, bude to ďalší úder pre dôveryhodnosť inštitúcie. Dôveryhodnosti ŠÚKL nepomáhajú ani úzke **vzťahy s Denníkom N**. Práve toto médium je hlavným centrom propagandy proti vakcíne Sputnik V a zdá sa, ako keby získavalo niektoré stanoviská o ŠÚKL skôr než iné médiá.

Na záver možno len konštatovať, že **dôveru v proces vakcinácie treba budovať nielen v rámci jednej politicky preferovanej názorovej skupiny, ale aj v ďalších skupinách našej hlboko rozdelenej spoločnosti. V boji proti pandémie sa musíme spojiť i s ideologickými nepriateľmi.**

Autor: Branislav Fábry

Zdroj: <https://noveslovo.sk>